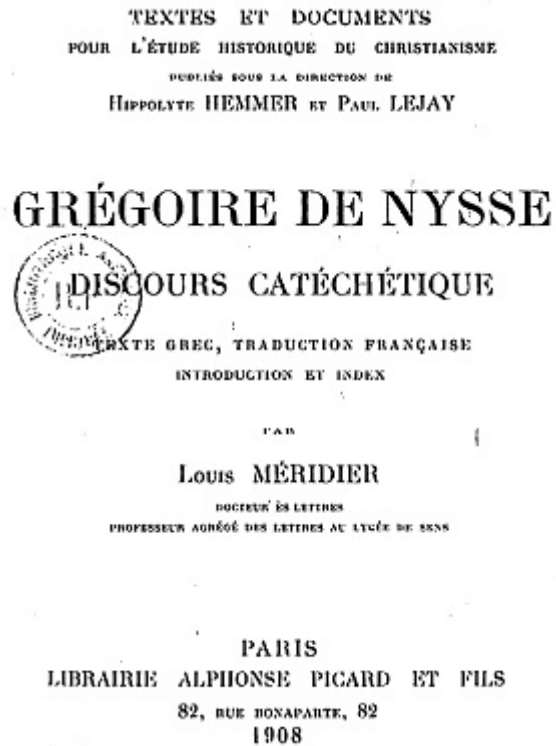

21 Οκτωβρίου 2013

Η κατανόηση του αγ. Γρηγορίου Νύσσης στη δυτική παράδοση [3]

[Ορθοδοξία](#) / [Πατερική Θεολογία](#)

Τέτοιος υπήρξε ο άγιος Γρηγόριος: πιστός, πνευματικός άνθρωπος και πατέρας, θεόπτης και επικουρικά μόνο φιλόσοφος χάρη της ανθρώπινης διάνοιας, που απαιτεί απόδειξη των πεπιστευμένων. Ας δούμε λίγο την απήχησή του στη Δύση και κατά πόσο κατανοήθηκε ως γνήσιος θεολόγος και θεόπτης Πατέρας της Εκκλησίας.

TEXTES ET DOCUMENTS
POUR L'ÉTUDE HISTORIQUE DU CHRISTIANISME
PUBLIÉS SOUS LA DIRECTION DE
HIPPOLYTE HEMMER ET PAUL LEJAY

GRÉGOIRE DE NYSSÉ

DISCOURS CATÉCHÉTIQUE

TEXTE GREC, TRADUCTION FRANÇAISE

INTRODUCTION ET INDEX

P. A. B.

LOUIS MÉRIDIÉ

DOCTEUR ÈS LETTRES

PROFESSEUR AGRÉGÉ DES LETTRES AU LYCÉE DE SENES

PARIS

LIBRAIRIE ALPHONSE PICARD ET FILS

82, RUE BONAPARTE, 82

1908

Κατ'ουσίαν ο Γρηγόριος Νύσσης, είναι από τους λιγότερο μεταφρασμένους στα λατινικά, εν αντιθέσει για παράδειγμα προς τον άγ. Ιωάννη το Χρυσόστομο. Τα χειρόγραφα, ακόμη και στην ελληνική, είναι σχετικώς σπάνια. Κάποιες μόνο εκδόσεις μεμονωμένες του ΙΣΤ' αιώνα. Η πρώτη ελληνική έκδοση είναι του Morel, η οποία εκδόθηκε στο Παρίσι το 1615. Η λατινική μετάφραση του Fronton du Duc, μαζί με το ελληνικό κείμενο του Morel εκδίδεται στην P.G. , η οποία βασίζεται στις καλύτερες μαρτυρίες. Στον αιώνα μας αποκτήσαμε μια σπουδαία κριτική έκδοση. Η εργασία έχει αρχίσει με τον G. Pasquali και τον W. Jaeger και ακόμα δεν τελείωσε.

Η πρώτη λατινική μετάφραση του Γρηγορίου Νύσσης είναι αυτή του Διονυσίου του Μικρού (Διονύσιος il Piccolo) του ΣΤ' αιώνα, ο οποίος μεταφράζει το «Περί κατασκευής του ανθρώπου». Η δεύτερη είναι του Ιωάννη Σκώτου Εριγένη, ο οποίος τον Θ' αιώνα θα μεταφράσει το «Περί κατασκευής του ανθρώπου». Και οι δύο μεταφράσεις παραδίδονται σε χειρόγραφα, τα οποία δεν υπάρχουν πλέον.

Εκτός από τις δύο αυτές μεταφράσεις αξιοσημείωτη είναι και η λατινική του Βουργουνδίου Πίζης, τον ΙΒ' αιώνα.

Από άποψη επίδρασης των έργων του Νύσσης παραθέτουμε για παράδειγμα την βιβλιοθήκη του Φωτίου (Βιβλ. Κώδιξ 233), την Δογματική Πανοπλία του Ευθυμίου Ζιγαβηνού και την Disputatio Theriani cum Nersete του ΙΒ' αιώνα, πάνω δε απ' όλα τον Ι. Δαμασκηνό, πρώτο μισό του Η' αιώνα, ο οποίος χρησιμοποιεί εν εκτάσει τον «Μεγάλο Κατηχητικό Λόγο», στο έργο του «Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου

Πίστεως». Εν τούτοις όμως, εν συγκρίσει με τους άλλους Καππαδόκες πατέρες η επιρροή του Γρηγορίου τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση δεν ήταν μεγάλη.

Πάντως το «Περί κατασκευής του ανθρώπου» έργο του Νύσσης είναι το πιο γνωστό απ' ευθείας κείμενό του στο δυτικό μεσαίωνα. Το μεγάλο ενδιαφέρον γι' αυτό οφείλεται στη μετάφραση του Εριγένη και στη θέση του όσον αφορά στο ανθρωπολογικό πρόβλημα. Η επίδραση του Γρηγορίου Νύσσης επί του Εριγένη είναι μεγάλη. Μία άλλη επίδραση του Νύσσης στο δυτικό κόσμο, περισσότερο έμμεση, είναι αυτή που περνά δια μέσου του Corpus Dionysiacum. Ο δυτικός μεσαίωνας που σχολίαζε το Corpus Dionysiacum δεν υποπευόταν σχεδόν καθόλου την εξάρτησή του από το Νύσσης. Συγγραφείς όπως οι Ούγο di S. Vittore, Θωμάς Gallo, Αλμπέρτος Μέγας, Μποναβεντούρα da Bagnoregio, Θωμάς Ακινάτης, Ρομβέρτος Grossatesta, Ιωάννης Gerson, αποδίδουν τιμή στο Νύσσης δια μέσου του Αρεοπαγίτη.

Κατ' ευθείαν επίδραση είχαν οι Γουλιέλμος di Saint Thierry και Ρομπέρτο Grossatesta. Ο Γουλιέλμος di Saint Thierry, τον ΙΒ΄ αιώνα στηρίζει τις ψυχολογικές και θεολογικές απόψεις του έργου του «De natura corporis et animae», στο «Περί κατασκευής του ανθρώπου» από τη μετάφραση του Εριγένη. Ο Ρομπέρτο Grossatesta, φραγκισκανός επίσκοπος του Lincoln, διαβάζει απ' ευθείας στα ελληνικά το Γρηγόριο Νύσσης. Ο Meyendorff έχει δείξει ότι ο Γρηγόριος Νύσσης είναι στην αρχή της μελέτης για την μυστική Ορθοδοξία, η οποία φθάνει μέχρι τον Γρηγόριο Παλαμά. Από την περίοδο της μετα-σχολαστικής θεολογίας ξεκινά η οριστική αμαύρωση του Νύσσης. Οι αριθμητικές παραπομπές οφείλονται σε κάποια σχολή και όχι σε μία έμπνευση πραγματική από τα έργα του συγγραφέα μας.

Πατέρες του μεσαίωνα, όπως οι Θωμάς Gallo, Αλβέρτος ο Μέγας Μποναβεντούρα da Bagnoregio, Θωμάς Ακινάτης, Αλέξανδρος di Hales, Ματθαίος d' Aquasparta, Διονύσιος il Certosino, και άλλοι ακόμα παραπέμπουν στον Νύσσης, όχι μόνο στο «Περί κατασκευής του ανθρώπου» αλλά και σ' άλλα έργα, παράλληλα και με άλλους Καππαδόκες. Το κείμενο στο οποίο παραπέμπουν περισσότερο είναι το «Περί κατασκευής του ανθρώπου» (γνωστό και με άλλους τίτλους), αλλά το σύνολο των έργων του Νύσσης παρατίθεται πάντοτε με τρόπο πλάγιο και οργανικά συνδεδεμένο με παραπομπές άλλων συγγραφέων, μεγαλύτερου ενδιαφέροντος. Ακόμη και όταν παρουσιάζεται ένα θέμα που αφορά τον Νύσσης, οι συγγραφείς αυτοί δεν δείχνουν προτίμηση σ' αυτόν, αλλά σε άλλη αυθεντία. Ουσιαστικά ο Νύσσης χάνεται μέσα στο σκοτάδι και ενώ κρυφά επιδρά, θα πρέπει να περιμένει την σύγχρονη επιστήμη για να δικαιωθεί και να αναγνωρισθεί η συνεισφορά του [41].

Στη σύγχρονη επιστήμη η βιβλιογραφία για τον Γρηγόριο Νύσσης είναι τεράστια.

Έχουν μελετηθεί πλείστες πτυχές της προσωπικότητάς του και του έργου του. Χαρακτηρίζεται ο φιλοσοφικότερος όλων των Πατέρων της Εκκλησίας και μάλιστα κάποιοι ερευνητές της Δύσης αμφισβήτησαν την πνευματικότητά του.

Το θέμα που ανέκυψε είναι κατά πόσο τα όσα αναφέρει ο Γρηγόριος στις ομιλίες του στο Άσμα Ασμάτων και εις το βίο του Μωϋσέως αποτελούν προσωπικά του βιώματα ή απλώς θεωρητική ανάπτυξη του κειμένου της Γραφής με τη βοήθεια και της αλληγορικής μεθόδου. Οι J. Danielou και W. Volker υποστηρίζουν ότι ο Γρηγ. Νύσσης πράγματι είχε προσωπικά βιώματα, ενώ ως θεωρητικός της Γραφής τον κατενόησε ο E. Muhlenberg. Ο F. Dunzl ενώ δεν αρνείται ότι ο Γρηγόριος βίωνε αυτά που έγραφε αρνείται ότι τα όσα αναφέρονται στις ομιλίες στο Άσμα Ασμάτων εκφράζουν προσωπικές εμπειρίες του [42].

Ο B. Geyer στο έργο του *Die Patristische und Scholastische Philosophie* Berlin 1928, διατυπώνει τη θέση ότι τα δόγματα μπορούν ν' αποδειχθούν φιλοσοφικά. Διαπιστώνει στο Γρηγόριο τη συνύπαρξη δύο βασικών στοιχείων: το ορθολογικό – συλλογιστικό και το μυστικό στοιχείο, χωρίς όμως να κάνει λόγο για αντιφατικότητα μεταξύ τους [43].

Ο H.F. Cherniss στο έργο του «*The Platonism of Greg. Of Nyssa, Berkley 1930*», κάνει λόγο για αντίφαση στη σκέψη του Νύσσης που είναι η ταυτόχρονη αποδοχή πλατωνισμού και χριστιανισμού με τρόπο απόλυτο [44]. Μάλιστα υποστηρίζει ότι ο Γρηγόριος δηγήθηκε στην εκκλησία εξαιτίας του οικογενειακού του περιβάλλοντός, ενώ ο ίδιος ήθελε να ακολουθήσει μία ζωή λογίου, κι ότι μέσα του γινόταν ένας διαρκής εσωτερικός πόλεμος [45].

Σύμφωνα με τον Ιωάννη Δημητρακόπουλο, που ενστερνίζεται τις απόψεις του Cherniss για τον Νύσσης, βασική θέση του Cherniss είναι ότι ο Γρηγόριος είναι επιφανειακά χριστιανός και ασυνείδητα, ενώ κατά βάθος είναι Έλληνας φιλόσοφος και εραστής των αξιών της Δεύτερης Σοφιστικής [46].

Ως φιλόσοφος κατανοήθηκε και από τον D.J. Balas [47], ο οποίος ασχολήθηκε με το αν στη σκέψη του Νύσσης υπήρχε η Αριστοτελική λογική ή η Πλατωνική Οντολογία, αδιαφορώντας για το ότι ο Νύσσης επικουρικά χρησιμοποιούσε τη φιλοσοφία χωρίς να δεσμεύεται από ένα και μόνο σύστημα αλλά κατεξοχήν δεσμευόταν από τη Γραφή και τις θεοπτικές εμπειρίες του.

41. Η παρουσία του Γρ. Νύσσης στους συγγραφείς του Δυτικού Μεσαίωνα, μετ. πατήρ Χρυσόστομος Σαββάτος.

42. Β.Ε.Π.Ε.Σ. τ. 65, σ. 462.

43. Γιάννη Δημητρακόπουλου, Φιλοσοφία και πίστη κατά Γρ. Νύσσης, σ. 93 και 154.
44. Ενθ. ανωτ. σ. 150.
45. Ενθ. ανωτ. σ. 160.
46. Ενθ. ανωτ. σ. 166.
47. Ενθ. ανωτ. σ. 156.

<http://bit.ly/19UqR1N>